

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรูปแบบการสอนนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาการสอนนาฏศิลป์เรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทยให้มีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอนการออกแบบการเรียนการสอนของเกอร์ลาช และอีลาย ทำให้ได้รูปแบบการสอนนาฏศิลป์เรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทยที่มีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดเสม็ดเหนือ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า มีดังนี้

2.1 แผนการสอนวิชานาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน เพลงชาวไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามรูปแบบการสอนของ เกร์ลาช และอีลาย (Gerlach and Ely)

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเรียน จำนวน 5 ชุด และแบบสังเกตพฤติกรรมหลังเรียนจำนวน 1 ชุด

3. การดำเนินการศึกษาค้นคว้า

3.1 นำแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามรูปแบบการสอนของเกอร์ลาช และอีลาย (Gerlach and Ely) ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปใช้ทดลองสอนกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาจุดบกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้แผนการสอนมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการทดลองสอนเพื่อปรับปรุงแผนการสอน มี 2 ขั้นตอนดังนี้

3.1.1 การทดลองสอนแบบรายบุคคล เป็นการสอนนักเรียนจำนวน 3 คน โดยแยกเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนในระดับเก่ง ระดับปานกลาง และระดับอ่อน อย่างละ 1 คน ขณะสอนและหลังสอน สังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนทั้ง 3 คน เพื่อหาจุดบกพร่องของแผนการสอนแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องนั้น เสร็จแล้วจึงดำเนินการทดลองสอนในขั้นต่อไป

3.1.2 การทดลองสอนแบบกลุ่มย่อย เป็นการสอนนักเรียนจำนวน 14 คน โดยแยกเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนในระดับดี 4 คน ระดับปานกลาง 6 คน และระดับอ่อน 4 คน ขณะสอนและหลังสอน สังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนทุกคน เพื่อหาจุดบกพร่องของแผนการสอนแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องนั้น เสร็จแล้วจึงดำเนินการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.2 นำรูปแบบการสอนร่ำพลงชาวไทยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดเสม็ดเหนือ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 20 คน ใช้เวลาในการทดลอง 3 สัปดาห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ สรุปผลที่ได้เป็น 2 ประการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษา ทำให้ได้รูปแบบการสอนนาฏศิลป์เรื่องร่ำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านนาฏศิลป์แก่ผู้เรียน จำนวน 18 คาบเรียน หรือ 6 ชั่วโมง ประกอบด้วยแผนการสอน 5 แผน ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะเด่น ดังนี้

1.1 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนรู้แบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และนักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การจัดกลุ่มนักเรียน เพื่อฝึกปฏิบัติขณะเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้จับกลุ่มกันเอง โดยมีข้อตกลงว่าทุกกลุ่มจะต้องมีสมาชิกที่ปฏิบัติได้ดี ปฏิบัติได้และปฏิบัติไม่ค่อยได้ โดยครูคอยชี้แนะเมื่อจำเป็น การพูดรายงานหน้าชั้นเรียน การปฏิบัติจริง การประเมินผลและการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติของตนเอง และเพื่อน

1.2 จัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน แบบค่อยเป็นค่อยไปเริ่มจากง่ายไปหายาก การจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน ทำโดยเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนรู้แล้วจัดลำดับความยากง่ายของเนื้อหา เริ่มจากง่ายไปหายากตามลำดับและจัดการเรียนการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไป คือ ดำเนินการสอนโดยพิจารณาจากนักเรียนเป็นหลัก เช่น ขณะสอนต้องสังเกตว่า

นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติได้หรือไม่ ถ้านักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติได้ก็จะดำเนินการสอนในขั้นต่อไป แต่หากพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ ก็จะยังไม่ดำเนินการสอนในขั้นต่อไปแต่จะให้นักเรียนได้ศึกษาในส่วนที่ยังปฏิบัติไม่ได้จากสื่อที่กำหนดไว้ตามความต้องการของผู้เรียน แล้วรอกันว่านักเรียนส่วนใหญ่จะปฏิบัติได้จึงจะดำเนินการสอนในขั้นต่อไป ก่อนที่จะทำการสอนในขั้นต่อไปครูใช้วิธีสังเกตหรือถามนักเรียนทั้งชั้นเรียนว่า นักเรียนปฏิบัติได้หรือไม่ และถ้าจะดำเนินการสอนในขั้นต่อนักเรียนพร้อมหรือไม่

1.3 กิจกรรมของผู้เรียนเป็นกิจกรรมลักษณะ เพื่อนช่วยเพื่อนหรือเด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน

เป็นการจัดกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการปฏิบัติร่วมกันทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน ในลักษณะคละนักเรียนที่เก่ง-ปานกลางและอ่อน ทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และทำให้เด็กอ่อนสามารถเรียนรู้ได้โดยมีเพื่อนที่ปฏิบัติได้ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด กิจกรรมนี้เป็นช่วงที่ครูจะคอยสังเกตการปฏิบัติของนักเรียน และดูแลนักเรียนทุกกลุ่มอยู่ห่าง ๆ หรือคอยให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนมีข้อสงสัยในการปฏิบัติ ถ้าหากมีนักเรียนคนใดที่เพื่อนช่วยแนะนำแล้วยังปฏิบัติไม่ได้ ครูก็จะเข้าไปดูแลแนะนำอีก จนนักเรียนสามารถปฏิบัติพอได้ก็จะให้ฝึกกับเพื่อนในกลุ่มต่อไป

1.4 สื่อประกอบการสอน เน้นสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นกระบวนการปฏิบัติอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติตามได้ โดยเฉพาะการสอนขั้นอธิบายและสาธิต สื่อที่ใช้สามารถทำหน้าที่แทนครูนาฏศิลป์ที่มีความชำนาญได้ สื่อที่นำมาใช้มีหลายชนิดเพราะการเลือกใช้สื่อแต่ละชนิด ผู้วิจัยคำนึงถึงความเหมาะสมของจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้และเน้นสื่อที่เป็นตัวแบบการปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจนเป็นหลัก สื่อที่นำมาใช้ประกอบด้วยสื่อที่ผู้วิจัยผลิตขึ้นเองและสื่อที่มีจำหน่ายที่ร้านค้าเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งสื่อที่นำมาใช้มีรายละเอียดของสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 ภาพการแต่งกายการรำวงมาตรฐาน เป็นภาพถ่ายการแต่งกายของผู้รำวงมาตรฐานแบบต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้เห็นความสวยงามและรายละเอียดต่าง ๆ ของการแต่งกายประกอบการรำอย่างชัดเจน และเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

1.4.2 ภาพนาฏยศัพท์ประกอบคำอธิบาย ใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติตาม เป็นภาพวาดขนาดกว้าง 25 นิ้ว ยาว 25 นิ้ว เพื่อให้นักเรียนทั้งชั้นเรียนสามารถมองเห็นรายละเอียดของภาพได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีคำอธิบายการปฏิบัติประกอบภาพ เพื่อให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจในการปฏิบัติ หากดูภาพเพียงอย่างเดียวแล้วยังไม่เข้าใจ ทำให้

นักเรียนได้เห็นและเข้าใจการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน และเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

1.4.3 ภาพชุดการเปลี่ยนท่ารำ ทำชักแบ่งผัดหน้า เป็นภาพต่อเนื่อง แสดงการเปลี่ยนท่ารำ จากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งอย่างช้า ๆ ใช้สำหรับให้นักเรียนดูภาพแล้วฝึกตาม ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเห็นขั้นตอนการเปลี่ยนท่ารำอย่างชัดเจนเป็นขั้นตอน หรือหากสงสัยก็สามารถดูเฉพาะส่วนที่ไม่เข้าใจได้ และเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

1.4.4 แผนภูมิ เป็นแผนภูมิแสดงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น เนื้อเพลง การตอบ จังหวะประกอบเพลง ตำแหน่งของผู้รำ การก้าวเท้าประกอบเพลง เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

1.4.5 เทปบันทึกเสียง ใช้สำหรับให้นักเรียนฟังแล้วฝึกปฏิบัติตามหรือฝึกปฏิบัติพร้อมเทป เช่น การร้องเพลง การตอบจังหวะประกอบเพลง การรำประกอบเพลง การก้าวเท้าประกอบเพลง เทปเพลงที่ใช้มีเสียงชัดเจนและสามารถเปิดให้นักเรียนฟังและฝึกพร้อมเทปได้บ่อยตามที่นักเรียนต้องการ และเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

1.4.6 วิดีทัศน์ ใช้สำหรับให้นักเรียนได้ชมการแสดงรำวงมาตรฐานที่ถูกต้องตามแบบแผนและใช้สำหรับการสาธิตการปฏิบัติและให้นักเรียนได้ดู-ฟังและฝึกตามพร้อมผู้สาธิต จากวิดีทัศน์ สื่อวิดีทัศน์นี้เน้นให้นักเรียนได้เห็นท่ารำที่ถูกต้องของผู้สาธิตอย่างชัดเจนและผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติตามผู้สาธิตจากวิดีทัศน์ได้ การสาธิตจากวิดีทัศน์เป็นลักษณะการสาธิตอย่างช้า ๆ เป็นขั้นตอนและให้ผู้เรียนฝึกตามช้า ๆ

1.4.7 กระจกเงา ใช้สำหรับให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการรำหน้ากระจก เพื่อดูท่ารำของตนเองแล้วปรับปรุงท่ารำให้ถูกต้องตามแบบ เป็นการฝึกฝนด้วยตนเองโดยไม่มีผู้ควบคุมหรือแนะนำ

1.4.8 ใบความรู้ ใช้สำหรับให้นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาความรู้ด้วยตนเอง ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม แล้วแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มผู้เรียน โดยการรายงานความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาใบความรู้หน้าชั้นเรียน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้โดยการศึกษาด้วยตนเองและระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

1.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ดู-ฟัง-อ่าน สื่อประกอบการสอนแล้วฝึกปฏิบัติตามช้า ๆ ตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน เป็นการให้นักเรียนได้ศึกษาและทำความเข้าใจในการปฏิบัติตามความต้องการของนักเรียน เช่น ถ้านักเรียนที่ปฏิบัติได้แล้ว

ในเวลาเรียนก็ไม่ต้องศึกษาเพิ่มนอกเวลาเรียน แต่ถ้านักเรียนคนใดไม่สามารถปฏิบัติได้ภายในเวลาเรียนก็อาจจะขอศึกษาจากสื่อการสอนเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน จนสามารถปฏิบัติได้ตามแบบ

1.6 ให้ผู้เรียนฝึกทำหน้ากระจกเงา เพื่อดูท่าทางการรำของตนเองแล้วเปรียบเทียบกับต้นแบบการรำ แล้วปรับปรุงท่าทางการรำของตนเองให้ถูกต้องตามแบบ การฝึกทำหน้ากระจกเงาเหมาะสำหรับการฝึกตามลำพังหรือฝึกพร้อมเพื่อน และการฝึกทำหน้ากระจกเงาสามารถฝึกได้ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน ตามความต้องการของผู้เรียน แต่ถ้าจะให้การฝึกทำหน้ากระจกมีประสิทธิภาพ ขณะฝึกควรมีครูหรือเพื่อนนักเรียนที่ทำได้ดีคอยแนะนำร่วมด้วย

1.7 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามเมื่อมีข้อสงสัย เป็นการให้ความสนใจใกล้ชิดความเป็นกันเองกับนักเรียน ตลอดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน ไม่มีความกลัวหรือความอายในการปฏิบัติ หรือเมื่อมีข้อสงสัยก็ไม่กลัวที่จะถามครูและครูก็เต็มใจที่จะตอบข้อสงสัยอย่างขี้มยิ้มแจ่มใสทำให้บรรยากาศของการเรียนมีแต่ความสุข ไม่มีการตำหนิ การดูหรือการทำโทษ

1.8 ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงหลังจากฝึกเป็นกลุ่ม เป็นการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงเพื่อแสดงความสามารถในการปฏิบัติของตนเอง และทำให้ครูทราบว่านักเรียนมีผลการปฏิบัติอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการแนะนำการปรับปรุงการปฏิบัติของนักเรียนต่อไป

1.9 ให้ผู้เรียนทราบผลการปฏิบัติทันทีหลังการปฏิบัติจริง เพื่อทราบจุดดี-จุดบกพร่องของตนเองหรือกลุ่ม แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติของตนเองหรือกลุ่มให้ถูกต้องต่อไป

1.10 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติของตนเองและเพื่อน

กิจกรรมนี้นักเรียนที่ไม่ได้ปฏิบัติจริงหน้าชั้นจะเป็นผู้สังเกตการปฏิบัติจริงของเพื่อน แล้วบอกผลการปฏิบัติของเพื่อนร่วมกับครู เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และทบทวนความรู้ด้านการปฏิบัติ ทำให้นักเรียนมีความชำนาญในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

1.11 ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน ตามความเหมาะสมและทันทีที่มีการตอบสนองที่ถูกต้อง

เป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะฝึกฝนการปฏิบัติของตนเองให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยไม่ท้อถอยหรือเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

1.12 การสอบปฏิบัติเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ จะสอบนอกเวลาเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนทำการสอบ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เรียนอ่อนได้มีเวลาในการฝึกปฏิบัติมากขึ้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ผ่านเกณฑ์และเป็นการให้โอกาสนักเรียนที่ปฏิบัติได้แล้ว ได้มีเวลาในการฝึกการรำให้ถูกต้องและสวยงามตามความต้องการของผู้เรียน

1.13 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ผ่านเกณฑ์ทำการฝึกปฏิบัติเพิ่ม แล้วสอบใหม่

เป็นการให้โอกาสนักเรียนที่เรียนอ่อนได้ใช้ความพยายามอีกครั้งในการที่จะปฏิบัติให้ได้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียน ซึ่งการให้โอกาสสอบใหม่นี้จะไม่มีการบังคับแต่จะเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน โดยครูอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ในการจูงใจเพื่อให้ นักเรียนมีความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ แทนการบังคับผู้เรียนให้ฝึกเพิ่มและสอบใหม่อีกอย่างไม่เต็มใจ

2. ผลการหาประสิทธิภาพ

ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนนาฏศิลป์เรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย พบว่า มีประสิทธิภาพระดับ 87/90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการสอนเรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นสามารถนำไปใช้สอนในวิชานาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนนาฏศิลป์เรื่องรำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการสอนที่ออกแบบสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพระดับ 87/90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ และเป็นรูปแบบการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ไทย ซึ่งนับว่าการออกแบบพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ไทยครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากเหตุผลต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อสังเกตและสรุปอภิปรายผลการศึกษาคือ

1. วิธีการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการออกแบบการเรียนการสอนและนำเอารูปแบบการสอนของเกอร์ลาชและอีลายมาใช้เป็นต้นแบบ ในการออกแบบพัฒนาการสอนในครั้งนี้ และได้้นำเอาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสอนทักษะและการสอนนาฏศิลป์มาผสมผสานกัน ได้แก่ วิธีสอนแบบอธิบาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติ วิธีสอนแบบปฏิบัติจริง วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนทักษะ และรูปแบบวิธีการสอนของ กาย์ (Gagne) ซึ่งมีกระบวนการสอน 9 ขั้นตอน โดยนำลักษณะเด่นของวิธีการสอนแบบดังกล่าวข้างต้นมาประยุกต์เข้าด้วยกัน จึงทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดในการออกแบบ วิธีการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สำหรับใช้ในการสอนนาฏศิลป์ ให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดทำรูปแบบวิธีการสอนโดยวิธีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการจัดการสอนของ ทาบ (Taba, 1970

อ้างถึงใน วิไลวรรณ พิศประเสริฐ, 2543, หน้า 123) ที่กล่าวว่า จุดประสงค์การเรียนรู้หนึ่ง ๆ ควรใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อส่งเสริมความคิด การแสดงออก และพัฒนาความสามารถของนักเรียนให้เป็นไปอย่างถูกต้อง

2. การกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ การกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและจัดลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ตามความง่ายไปจนถึงยาก คือจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องที่เป็นพื้นฐานง่าย ๆ ก่อนแล้วจึงจัดให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องที่ซับซ้อนยากขึ้นทีละขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ประทีป พวงลำลือ (2514, หน้า 70) ที่กล่าวว่า การสอนนาฏศิลป์จะต้องเริ่มสอนจากง่ายไปหายากและสอนท่ารำที่เป็นพื้นฐานก่อนสอนรำประกอบเพลง ซึ่งการให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน โดยเรียนเรื่องที่เป็นพื้นฐานก่อนแล้วจึงเรียนเรื่องที่ซับซ้อนและมีความต่อเนื่องของความรู้ตามลำดับ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และถ่ายโยงความรู้จากการเรียนครั้งหนึ่ง ไปอีกครั้งหนึ่งอย่างมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันแล้วยังส่งผลให้การเรียนรู้ครั้งใหม่เป็นไปอย่างราบรื่น

3. การใช้สื่อการสอน การใช้สื่อประกอบการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถปฏิบัติได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนครั้งนี้ประกอบด้วยสื่อหลายชนิด ซึ่งสื่อทุกชนิดที่ใช้เน้นความชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่ยุ่งยากในการใช้ เหมาะสำหรับการดู การฟังหรือการอ่าน แล้วฝึกตามซ้ำ ๆ อย่างเป็นขั้นตอนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน สามารถดูสื่อแล้วฝึกตามเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การใช้สื่อการสอนบางชนิดครูจะเป็นผู้ควบคุมการใช้สื่อ เช่น เทปบันทึกเสียงและวีดิทัศน์ประกอบการสอน แต่สื่อบางชนิดนักเรียนสามารถใช้ได้โดยลำพังไม่ต้องมีครูคอยดูแลขณะใช้สื่อ เช่น กระจกเงา เทปบันทึกเสียง รูปภาพ แผนภูมิต่าง ๆ เป็นต้น การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติพร้อมสื่อบ่อย ๆ ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียนตามความต้องการของผู้เรียน จะช่วยให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญาที่เชื่อว่า ความจำมี 2 ประเภทคือ ความจำชั่วคราวและความจำถาวร การรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกจัดให้อยู่ในระบบความจำชั่วคราวก่อน และหากได้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ ข้อมูลที่ได้รับการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จะถูกส่งต่อไปยังความทรงจำถาวร (ฉลอง ทับศรี, 2532, หน้า 49)

สื่อการสอนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้คือ สื่อวีดิทัศน์เพราะวีดิทัศน์เป็นสื่อที่บันทึกความรู้จากตัวแบบและถ่ายทอดไปยังผู้เรียน โดยการเห็นทั้งภาพและได้ยินเสียง วีดิทัศน์สามารถแสดงการเคลื่อนไหวของการรำได้อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติกิจกรรมหรือศึกษาจากวีดิทัศน์ได้หลายครั้ง โดยการฉายซ้ำ และตัวแบบการสาธิตของสื่อการสอนจะเน้นตัวแบบที่มีความรู้ความชำนาญด้านนาฏศิลป์โดยเรียนจบด้านนาฏศิลป์โดยตรง หน้าตาดี ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดไพเราะ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนและ

แสดงการรำได้ถูกต้องและสวยงาม ทำให้ผู้เรียนได้เห็นแบบปฏิบัติที่ถูกต้องเหมือนกับได้เรียนกับครูนาฏศิลป์โดยตรง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีและสามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียน ซึ่งการเลือกใช้สื่อการสอนที่มีความชัดเจนและน่าสนใจ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ข้อมูลและเปลี่ยนเป็นความจำชั่วคราว ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของการรับรู้ที่เชื่อว่า คนเราจะรับรู้ได้ดีเมื่อสิ่งที่รับรู้ เป็นสิ่งที่ตนเองมีความสนใจซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญา ที่เชื่อว่าข้อมูลที่จะเข้าสู่ความจำชั่วคราวนั้น จะต้องได้จากการที่เรารู้จักจะรับรู้สิ่งนั้น ๆ (ฉลอง ทับศรี, 2532, หน้า 4) และการเลือกใช้รูปแบบแสดงการสาธิตในวิดิทัศน์ที่มีความรู้ความชำนาญด้านนาฏศิลป์ก็มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ดังผลการวิจัยของ กัลยา ยอดระยับ (2535, หน้า 46) ที่ได้สร้างวิดิทัศน์ประกอบการสอนกิจกรรมนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิทยากรที่จบทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นตัวแบบในการสาธิตเรื่องท่ารำเบื้องต้น (นาฏยศัพท์) หลังจากที่ผู้เรียน ได้ฝึกท่ารำจากวิดิทัศน์แล้ว ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้อง โดยเฉลี่ยร้อยละ 88.01 และผู้เรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เฉลี่ยร้อยละ 87.81 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิรา แก้วมณี (2536, หน้า 56) ที่ได้ศึกษาประสิทธิภาพวิดิทัศน์ประกอบการสอนกิจกรรมนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งใช้วิทยากรจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ มาเป็นตัวแบบในการสาธิตท่ารำในการรำวงมาตรฐาน ผลวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐานของนักเรียนที่สอนโดยใช้วิดิทัศน์ กับการสอนปกติแตกต่างกันที่ระดับ .01 จากผลการศึกษา ทำให้มั่นใจว่าสื่อวิดิทัศน์หรือสื่ออื่น ๆ ที่สร้างขึ้น โดยใช้ตัวแบบที่มีความรู้ความชำนาญด้านนาฏศิลป์ จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ได้ดีกว่าการเรียนรู้จากตัวแบบที่ไม่มีความรู้ความชำนาญในการสอนนาฏศิลป์

นอกจากสื่อวิดิทัศน์ที่มีบทบาทสำคัญในการสอนครั้งนี้แล้ว สื่อกระจกเงงก็มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ครั้งนี้คือ เป็นสื่อที่ทำหน้าที่ให้นักเรียนได้เห็นท่ารำของตนเองตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าแล้วเปรียบเทียบกับต้นแบบ เพื่อหาข้อบกพร่องในการปฏิบัติของตนเองแล้วปรับปรุงการปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป ซึ่งจากการสังเกตผู้เรียนที่ได้ฝึกท่ารำหน้ากระจกเงงบ่อย ๆ ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน พบว่า ผู้เรียนสามารถรำได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้ฝึกท่ารำหน้ากระจกเงง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การเรียนนาฏศิลป์ควรใช้สื่อกระจกเงงเป็นสื่อเสริม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการรำหน้ากระจกเงงเพื่อพัฒนาการรำให้ถูกต้องสวยงามตามแบบ และกระจกเงงที่ใช้ควรมีขนาดใหญ่พอที่จะให้ผู้เรียนเห็นการรำของตนเองตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า

4. การให้การเสริมแรงและความสนใจใกล้ชิดผู้เรียน การให้การเสริมแรงเป็นการสร้างกำลังใจแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติ จนกระทั่งสามารถปฏิบัติได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การ

ให้ความสนใจใกล้ชิด ความเป็นกันเองกับนักเรียนทุกคน ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน ไม่ใช่เป็นการเรียนแบบไม่เต็มใจหรือถูกบังคับ รูปแบบการสอนของผู้วิจัย เน้นการเสริมแรงแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสมและทันทีที่มีการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีปัญหา ที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ผ่านเกณฑ์จุดตัดของการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะให้ความสนใจและให้กำลังใจกับนักเรียน โดยไม่กล่าวตำหนิหรือทำโทษ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของ โรเจอร์ (Roger, 1976, p. 190 อ้างถึงใน วิวัฒน์ เพชรศรี, 2539, หน้า 67) ที่กล่าวว่าประสบการณ์แห่งความสำเร็จของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้เรียนไม่รู้สึกลัวถูกบังคับขู่เข็ญ หรือมีความหวาดกลัว อันจะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ เนื่องจากผู้สอนและผู้เรียนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้เรียนกล้าแสดงออก เนื่องจากไม่กลัวว่าจะถูกครูทำโทษ หรือ ได้รับการเยาะเย้ยจากเพื่อนที่เรียนด้วยกัน การให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนอาจใช้วิธีการพูดให้กำลังใจ การสัมผัสตัวผู้เรียน (การจับท้าว) ส่วนนักเรียนที่ปฏิบัติได้ครูก็จะให้การเสริมแรงด้วย เช่น การกล่าวชมเชยหรือการปรบมือให้ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะฝึกปฏิบัติให้ดีขึ้นและสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สกินเนอร์ (Skinner, 1938 อ้างถึงใน มาลินี จุฑารพ, 2537, หน้า 292-293) ที่กล่าวถึง ความสำคัญของการเสริมแรงว่า การกระทำใด ๆ ที่ได้รับการเสริมแรงจะทำให้การกระทำนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก แต่การกระทำใด ๆ ที่ไม่ได้รับแรงเสริมจะทำให้การกระทำนั้นมีแนวโน้มที่จะลดลงและหายไปในที่สุด

5. การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น แสดงความสามารถของนักเรียนอย่างเต็มที่ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

5.1 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นการให้นักเรียนได้ช่วยเหลือแนะนำเพื่อนนักเรียนด้วยกันในการฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม กิจกรรมนี้จะเน้นให้นักเรียนที่ปฏิบัติได้ดีทำหน้าที่แทนครูในการแนะนำและช่วยสอนเพื่อนที่ปฏิบัติไม่ได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนด้วยกัน ครูมีหน้าที่คอยแนะนำเมื่อผู้เรียนต้องการเท่านั้น การที่นักเรียนช่วยสอนกันเองทำให้นักเรียนที่ปฏิบัติไม่ได้ไม่รู้สึกลัวหรือกลัวในการเรียนเพราะผู้สอนเป็นเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และนักเรียนที่ทำหน้าที่สอนเพื่อนก็จะได้ทบทวนความรู้ของตนเองไปด้วย ทำให้เกิดความจดจำในความรู้เรื่องนั้น ๆ ได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ เฮนรี ลินเดรน (Henry C. Lindren, 1976 อ้างถึงใน กาญจนา เกียรติประวัติ, 2524, หน้า 171) ที่กล่าวถึงผลดีของการให้นักเรียนช่วยสอนกันว่า ทำให้ได้ผลดีกว่าการสอนในชั้นปกติ เพราะการสื่อความหมายของผู้เรียนต่อผู้เรียนทำให้สิ่งที่เรียนง่ายขึ้นและทำให้นักเรียนผู้ช่วยสอนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ส่งเสริมเจตคติในการช่วยเหลือกลุ่มแทนการแข่งขัน และจากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ปฏิบัติไม่ได้ในระยะแรกสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องมากขึ้น และมี

ความสุขในการเรียนกับเพื่อน ๆ

5.2 ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นขณะเรียน โดยการให้นักเรียนพูดคุยหรือซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับการเรียนกับครู ได้ตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่เข้าใจในการเรียนได้สอบถามครูเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามความต้องการของนักเรียน เช่น การฝึกปฏิบัติพร้อมสื่อการสอน การฝึกปฏิบัติก่อนทำการประเมินผลจะให้นักเรียนเป็นผู้ระบุช่วงเวลาในการฝึกปฏิบัติและปรึกษามาชิกในกลุ่มเพื่อระบุวันเวลาในการสอบของกลุ่มตามความพร้อมของนักเรียน การให้นักเรียนได้สังเกตการปฏิบัติจริงของเพื่อนแล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อประเมินผลและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติของเพื่อน จะทำให้นักเรียนได้ระลึกถึงความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว เป็นการทบทวนความรู้ ช่วยให้เกิดการจดจำความรู้นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น จนสามารถจำแนกได้ว่า การปฏิบัติแบบใดถูกต้อง และการปฏิบัติแบบใดไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นลักษณะการเรียนรู้ขั้นวิเคราะห์ แยกแยะความความรู้ และเป็น การส่งเสริมให้นักเรียนจดจำความรู้นั้น ๆ ได้แม่นยำมากขึ้น (ฉลอง ทับศรี, 2532, หน้า 128-132)

การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้ ความคิดเห็นหรือความต้องการของนักเรียน ทำให้ครูได้ทราบว่านักเรียนมีพัฒนาการในการเรียนอยู่ในระดับใด ควรแนะนำหรือส่งเสริมในด้านใด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือการที่นักเรียนบอกความต้องการของตนเองกับครู จะทำให้ครูจัดกิจกรรมให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กิจกรรมการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้นี้ เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนให้มีความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน เช่น ผู้เรียนบางคนใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นาน แต่ผู้เรียนบางคนใช้เวลาในการเรียนรู้ที่นาน ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ที่กล่าวว่า การรับรู้ของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม อาจแตกต่างกันออกไป แม้ว่าสิ่งนั้น ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกัน (ฉลอง ทับศรี, 2532, หน้า 113)

6. การนำเอาวิธีระบบเข้ามามีใช้ในการเรียนการสอน โดยการใช้กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องหรือไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียนคือ การประเมินผลการเรียนทุกขั้นตอนเป็นลักษณะการประเมินเพื่อปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบผลการปฏิบัติของตนเองทันที หลังการปฏิบัติ ว่าถูกต้องหรือไม่ ควรฝึกฝนการปฏิบัติเพิ่มเติมในส่วนใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามกลไกของวิธีระบบ ที่มีกระบวนการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่อง ซึ่งการที่นักเรียนได้ทราบผลการปฏิบัติแล้วมีการแก้ไขการปฏิบัติของตนเองให้ถูกต้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาตนเองในส่วนที่บกพร่อง และทำให้ผู้เรียนมีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเกี่ยวกับความจำ ที่เชื่อว่าการบอกข้อบกพร่องของผู้เรียนและบอกคำตอบที่ถูกต้องของข้อผิดพลาดนั้น ควรจะทำทันทีเมื่อ

ผู้เรียนตอบผิดและการที่ผู้เรียนได้ศึกษาส่วนที่ทำผิดอีกครั้งแล้วปฏิบัติให้ถูกต้อง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างซับซ้อน (ฉลอง ทับศรี, 2532, หน้า 124)

ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขหรือช่วยเหลือให้นักเรียนที่ปฏิบัติไม่ผ่านเกณฑ์ให้สามารถปฏิบัติได้ผ่านเกณฑ์ในการศึกษาครั้งนี้มีหลายวิธีคือ การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การให้เวลานักเรียนในการฝึกเพิ่มมากขึ้น เช่น การฝึกหน้ากระจกเงา การฝึกพร้อมสื่อการสอน และสิ่งสำคัญในการปรับปรุงการปฏิบัติคือ การให้กำลังใจแก่นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

1. การนำรูปแบบการสอนนี้ไปปรับใช้สำหรับสอนเนื้อหาอื่น ควรให้ความสำคัญกับลักษณะกิจกรรมและสื่อการสอน เพราะทั้งสองสิ่งเป็นปัจจัยสำคัญและมีรายละเอียดของกิจกรรมที่จะสนับสนุนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนหรือเด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน มีผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็กมาก คือ เป็นการแก้ปัญหาด้านความแตกต่างระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และทำให้เกิดผลดีต่อเด็ก เช่น ทำให้เด็กเก่งมีความภูมิใจและจดจำความรู้ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เด็กอ่อนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นจนสามารถปฏิบัติได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ซึ่งถ้านำเอากิจกรรมนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียนที่เก่งและอ่อน น่าจะทำให้การเรียนการสอนนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหมาย ดังผลการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้

3. การใช้ตัวแบบสาธิต ของสื่อการสอนที่ใช้มีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างสื่อการสอน ควรใช้ตัวแบบสาธิตที่เหมาะสมกับการสอน ซึ่งจะทำให้สื่อการสอนมีประสิทธิภาพ เพราะการใช้ผู้สาธิตที่มีความรู้ความชำนาญด้านที่จะสอน จะทำให้ตัวแบบถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องไปยังผู้เรียนและผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมือนได้เรียนกับครูที่มีความรู้ความสามารถด้านนั้น ๆ

4. กระจกเงา เป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้ปรับปรุงและพัฒนาการรำของตนเองให้ดีขึ้น จนสามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนในครั้งนี้ ดังนั้นหากจะทำการสอนนาฏศิลป์ให้ประสบผลสำเร็จ ควรจัดหาสื่อกระจกเงาที่มีขนาดกว้างและยาวที่สามารถมองเห็นตัวผู้รำได้ทั้งหมด เพราะจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนการปฏิบัติของนักเรียนให้สามารถรำได้อย่างถูกต้องและสวยงาม

5. กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้นักเรียนได้ดูการสาธิตแล้วฝึกตามซ้ำ ๆ โดยเน้นการฝึกตามอย่างซ้ำ ๆ แล้วค่อยเร่งการฝึกตามให้เร็วขึ้นทีละน้อย ๆ จนเป็นปกติ ทำให้นักเรียนสามารถ

เรียนรู้และปฏิบัติได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ดังนั้นหากจะนำกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้กับการสอนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ในวิชาอื่น ๆ น่าจะทำให้การสอนในวิชานั้น ๆ ประสบผลสำเร็จได้เช่นเดียวกับการศึกษาในครั้งนี้

6. จากผลการศึกษาที่มีข้อน่าสังเกตว่า ประสิทธิภาพตัวแรกได้น้อยกว่าตัวหลัง คือ 87/90 จากการสังเกตน่าจะเป็นเพราะระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน คือ ช่วงระหว่างเรียนมีระยะเวลาในการเรียนรู้น้อย ทำให้นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องมากนัก แต่ช่วงหลังเรียนนักเรียนได้ผ่านการฝึกหลายอย่างและใช้เวลาในการฝึกมานาน จึงทำให้นักเรียนเกิดความชำนาญในการปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องมากขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าระยะเวลาในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ มีผลต่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และหากจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ควรมีความเหมาะสมไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป เพราะหากเร่งเวลาให้เร็วเกินไปอาจทำให้นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ ว่าควรใช้เวลาในการสอนแต่ละเรื่องเท่าใด จึงจะมีความเหมาะสมและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุด
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบวิธีสอนนาฏศิลป์ที่มีประสิทธิภาพว่าควรมีลำดับขั้นตอนของการสอนอย่างไร
3. ควรศึกษาว่าสื่อการสอนชนิดใด ที่สามารถใช้สอนนาฏศิลป์แทนครูที่มีความชำนาญด้านนาฏศิลป์ได้เป็นอย่างดี เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและสื่อการสอนด้านนาฏศิลป์
4. ควรทำการออกแบบพัฒนาการสอนในวิชานาฏศิลป์ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องหลักสูตรการศึกษาได้กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้